

Ovplyvňuje predáčné správanie vlka Jeho spolunažívanie s človekom?

Zloženie potravy vlka je veľmi premenlivé v areáli jeho rozšírenia. Počas evolúcie sa vyvinul na vrcholového predátora veľkých druhov kopytníkov. Všeobecne sa vlk považuje za priameho predka psa, respektíve predka, ktorý sa na genetickom základe psa podieľal najvýznamnejším dielom. Počet vlkov, ktorý sa pohybuje na našom území, nie je známy. Podľa hrubých odhadov je ich na Slovensku 400 až 500, pričom pred 5 rokmi to bolo 250 až 300 kusov.

O problematike manažmentu vlka dravého, o tom koľko ich na Slovensku žije, či sú vlky premnožené, a čo lovia, sme sa porozprávali so Slavomírom Findom, zamestnancom Lesníckeho výskumného ústavu vo Zvolene ktorý sa už viac ako 20 rokov intenzívne venuje výskumu a telemetrii jelenej zveri, vlka a medveďa.

Čo je príčinou toho, že sa vo svojej profesii venujete práve vlkom, prečo Vás práve tento druh zaujal?

Ja som sa asi narodil zaťažený vzťahom k zvieratám. Mám fotografie z detstva, kde už ako ročný niečo lovím na lúke. A nejaký malíček som mal psos, spoločenských, poľovníckych a tie psovité šelmy mi prirástli k srdcu. V čase, keď som bol mladší, tak sa výskum

veľmi robiť nedal. Dali sa pozbierať nejaké trusy a na snehu pozorovať stopy. Nevedeli sme, čo to je GPS, mobilný telefón, ani poriadny počítač.

Prvý raz som sa stretol s vlkom,

Slavomír Findo pri zakladaní telemetrického obojku

keď som nastúpil do zamestnania v lesníckom výskume vo Zvolene. Hneď v prvom roku môjho doktorandského štúdia, keď som sa skoro ráno na Poľane vracal z pokusnej plochy, v tom krátkom čase, medzi tým, ako som išiel na plochu a ako som sa vracal, vlky zabilí jelenča. Ja som to nevidel, ale bolo tam už 30 krkavcov. A od toho momentu ma to chytilo. Chcel som sa o vlkoch dozvedieť viac, ale až neskôr, možno po 15

rokoch, sa mi naskytla možnosť venovať sa ich výskumu. Párkrát som mal možnosť ich aj vidieť. Nakoniec aj chytiť, keď sme im potrebovali nasadiť telemetrický obojek. S vlkmi je veľmi ťažká a práca robota, sú naozaj veľmi plaché a ťažko viditeľné, nieto ešte ich skúmať. S klasickým vybavením, ako je ďalekohľad alebo zápisník si človek nevystačí, potrebuje novú techniku.

Aký je rozdiel v štruktúre potravy vlka medzi Slovenskom a inými krajinami, napríklad Švédskom?

Zloženie potravy vlka závisí od druhovej skladby a početnosti voľne žijúcich a domácich kopytníkov v oblasti ich spoločného výskytu. V európskom areáli výskytu vlka sú vždy zastúpené rôzne druhy koristi. Odborne sa tomu hovorí, že ide o tzv. systém s viacerými druhmi

koristi, anlg. multiprey system. V takomto prostredí vlky prednostne lovia väčšie druhy, ktoré sú v oblasti zastúpené aj vyššou početnosťou. U nás je to raz jelen inokedy diviak, čo závisí od vzájomného pomeru ich početnosti. Ak je jelenej zveri viac, aj v potrave vlka prevažuje táto zver. Pri poklese početnosti jelene, vlky prechádzajú prevažne na lov diviakov. Srnčia zver je v našich podmienkach doplnkovou potravou

vlka. Tam kde nežijú veľké druhy koristi, vlk loví srnčiu zver, v čase bez snehovej pokrývky aj hlodavce, v severských oblastiach k tomu pristupujú aj bobry. Ak sa v areáli vlka vyskytuje los v dostatočnej početnosti, potom vlky prednostne lovia tento druh koristi, pretože svorka poskytuje naraz veľké množstvo potravy. Existujú aj oblasti, kde sú vlky existenčne závislé iba na jednom druhu veľkého kopytníka, napr. losovi. Ide o tzv. systém s jedným druhom koristi angl. singleprey system. V územiach bez výskytu kopytníkov, nemá vlk vhodné existenčné podmienky. Vo Švédsku žije los, sob, srnec a niekde aj jeleň. Prevažujúcou potravou vlka v Škandinávii je los alebo sob.

Dôležitou súčasťou potravy vlka je v aj diviacia zver, v minulosti sa mor ošípaných rozšíril aj medzi diviaciu zver. Akú úlohu zohral vlk pri riešení tohto problému?

V minulosti sa nám naskytla možnosť posúdiť účinok vlka na priebeh klasického moru ošípaných u diviacej zveri. Na Slovensku žije diviak prakticky na celom území a vlk žije len na 40 % územia štátu. V južnej časti Slovenska za

doteraz celkom neobjasnených okolností v populácii diviakov prepukol klasický mor ošípaných. Táto vysoko infekčná choroba sa rýchlo šírila do iných oblastí, no územia osídlené vlkami postihla minimálne. Tento poznatok sa prejavil zreteľne v následnosti viacerých rokov. Diviacia zver je druhou najvýznamnejšou zložkou potravy vlka, pričom mladé jedince, ktoré boli zároveň aj hlavným zdrojom nákazy, sú ľahkou korisťou najmä v čriedach, kde poľovníci odlovili dospelé diviaky, čím sa narušila ochrana čriedy. Okrem toho choré diviaky boli vždy ľahkou korisťou. Vlky týmto spôsobom popri intenzívnych asanačných opatreniach vykonávaných štátnou veterinárnou správou a poľovníkmi, prispeli k odstráneniu klasického moru ošípaných v populácii diviakov.

Existuje nejaká súvislosť medzi dynamikou populácií jelenej a diviacej zveri a vývojom týchto strát, čiže, či straty nenarastajú vtedy, keď sú tieto populácie klesajúce, v zmysle populačnej dynamiky?

Podľa údajov, ktoré máme k dispozícii za Slovensko, paralelne s rastúcou početnosťou voľne žijúcich kopyt-

níkov (jeleň, srnec, diviak), narastajú aj škody na hospodárskych zvieratách. Ten vývoj je u nás taký, že čím viac je divej koristi, tým sú väčšie škody. Nemá to veľmi logiku, pretože vlk obyčajne vysoké škody spôsobuje na hospodárskych zvieratách tam, kde je nedostatok divej koristi. Napr. v mediteránnej oblasti, ako Grécko, Španielsko, Portugalsko až 80 percent potravy tvoria hospodárske zvieratá. U nás je to iné. Treba dodať, že v ostatnom desaťročí u nás dosiahli početné stavy raticovej zveri historické maximá. Také vysoké počty diviacej, jelenej a srnčej zveri neboli nikdy v minulosti na území Slovenska evidované. Táto skutočnosť nesie so sebou aj ekonomické dôsledky v podobe vysokých škôd na lesných porastoch a poľnohospodárskych plodinách. Preto posudzovať predáciu vlka na voľne žijúcej zveri ako škodu je naozaj veľmi pochybné.

Dá sa na Slovensku hovoriť, že je vlk premnožený, resp. môže sa na Slovensku vlk premnožiť?

Definícia premnoženia hlavne vrcholových predátorov, teda šeliem, ktoré stoja na vrchole potravných pyramíd je veľmi problémová. Početnosť šeliem nikdy nemôže rásť do nekonečna, pretože v ich populáciách existujú samoregulačné, tzv. vnútro populačné mechanizmy. U vlka je to vysoká úmrtnosť šteniec do jedného roka života v dôsledku infekčných a parazitárnych

Fotografia vlka vyhotovená fotopascou

ochorení (parvovírus, psinka, ploché a okrúhle červy), ako aj podvýživy. Okrem toho, početnosť vlkov reguluje aj ich vnútrodrogová kompetícia, najmä na hraniciach teritória ssvoriek. Dospelé vlky sa pri ochrane svojho teritória často vzájomne zabíjajú, čo podľa nových výskumov môže byť pomerne vysoké percento úbytku z celkového počtu vlčej populácie.

Myslíte, že je potrebné, aby človek odstrelom reguloval populáciu vlkov?

V prírodných, človekom málo narušených oblastiach je regulovanie početnosti vlkov nepotrebné. Potreba regulovania početnosti vlka sa objavuje tam, kde vlk sa dostáva do konkurencie s človekom. Kritériom pre regulovanie početnosti vlka sa stávajú škody

Stopa vlka v čerstvom snehu

na hospodárskych zvieratách a počty strhnutých voľne žijúcich kopytníkov, ktoré sú predmetom poľovného hospodárenia. Miera konfliktu vlka so záujmami človeka je teda pohnútkou na regulovanie početnosti vlčej populácie odstrelom. Treba však dodať, že poľovníctvo má eminentný záujem o lov vlka bez ohľadu na to, aký vplyv má vlk na hospodárske a divé kopytníky. Pravidlá lovu vlka sa u nás zväčša nerešpektujú a poľovníci ho ulovia takmer vždy, bez ohľadu na dobu lovu či hájenia. Odpovedať jednou vetou na otázku či vlka loviť alebo nie, nie je možné. Asi by som to formuloval tak, že v regiónoch, kde konflikt vlka a človeka je vypuklý, treba povoliť jeho lov za určitých podmienok. Tam kde problém s vlkom nie je, by som jeho lov obmedzil.

Ako môžeme chrániť pred vlkami hospodárske zvieratá, myslím hlavne ovce na salašoch?

Na ochranu oviec sa od nepamäti používajú strážne psy. V ostatných desaťročiach zanikol tradičný spôsob využívania čuvačov, ktoré neustále sprevádzali krdle oviec na pastvinách a v noci na salašoch. Tieto psy sú stále uviazané na reťaziach, preto nemôžu účinne plniť svoje strážne poslanie. Okrem toho uväzovanie psov vyvoláva u nich tzv. reťazový efekt, ktorý sa prejavuje zbytočnou agresivitou voči ľuďom.

Existujú aj elektrické ohradníky, ktoré sú účinnou ochranou proti šelmám. Zatiaľ sa ale nevyužívajú vo väčšom rozsahu, pretože majú niektoré nevýhody z hľadiska praktického použitia, napr. pri košarovaní oviec sa musia prekladať. Elektrický ohradník nerieši ochranu oviec na pastve, kde tiež dochádza k útoku vlkov.

Na ochranu proti vlkom sa začala nedávno využívať metóda odrádzadiel, ktorá však zatiaľ nebola dostatočne overená vo voľnej prírode. Sú to moderné technické zariadenia na báze ultrazvuku a elektrických šokov. Repelenty aplikované do kádaverov domácich zvierat, ktoré vyvolávajú veľmi nepríjemné vnemy, zvracanie a v dôsledku toho aj averziu voči konkrétnemu druhu dobytku, zatiaľ nenašli širšie praktické uplatnenie.

Čo teda odporúčate?

Najlepším riešením sú pastierske strážne psy, ktoré nemajú vyvinuté poľovné správanie a nechodia za divou zverou. Pastieri by ich mali mať viacero, pretože potrava pre nich sa na salaši vždy nájde. Veľmi účinnými ochrancami stád sú plemená ázijského pôvodu, najmä z Blízkeho východu. Čuvač je už po generácie skazený s môže mať strach z vlkov. Stal sa skôr miláčikom v domácnostiach a výstavným kusom ako nejakým pracovným plemenom.

Kto je Ing. Slavomír Findo CSc.?

Je samostatný vedecký pracovník s 36 ročnou výskumnou praxou v oblasti aplikovanej zoológie a ochrany lesa. Zameril sa na vzťah voľne žijúcich kopytníkov a lesnej vegetácie, ako aj na vývoj nových metód ochrany lesa proti poškodeniu voľne žijúcimi druhmi prežívavej zveri. V oblasti zoológie

sa orientoval na potravnú ekológiu, etológiu a priestorovú aktivitu veľkých šeliem, prevažne vlka a medveďa. Od roku 2005 sa zaoberá výskumom vplyvu rozvoja dopravnej infraštruktúry na populácie veľkých druhov cicavcov. Na Slovensku zaviedol moderné metódy výskumu zveri, najmä telemetriu a aplikáciu geografických informačných systémov. Uverejnil 35 pôvodných prác, 3 vedecké monografie, 16 knižných publikácií v spoluautorstve, z toho prvým autorom bol v 4. Okrem toho uverejnil desiatky odborných článkov, referátov,

recenzií, správ z vedeckých podujatí a krátkych informácií. Je členom medzinárodných organizácií IUCN a WWF. Výsledky jeho výskumnej činnosti našli uplatnenie v lesníctve, poľovníctve, ochrane prírody, pri výstavbe diaľnic, ochrane hospodárskych zvierat proti veľkým šelmám a vo vysokoškolskom vyučovacom procese na Slovensku a v Českej republike.

Slavomír Findo v marci oslávi svoje 60-te narodeniny, ku ktorým mu celá redakcia Lesníka želá veľa zdravia a úspechov v tomto zaujímavom poslaní.

Ďakujem za rozhovor.

Ivan Hanula
LDM Zvolen

